

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a doua)

28 februarie 2013 *

„Ordinul experților contabili — Reglementare privind sistemul de formare obligatorie pentru experții contabili — Articolul 101 TFUE — Asociere de întreprinderi — Restrângerea concurenței — Justificări — Articolul 106 alineatul (2) TFUE”

În cauza C-1/12,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Tribunal da Relação de Lisboa (Portugalia), prin decizia din 15 noiembrie 2011, primită de Curte la 3 ianuarie 2012, în procedura

Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas

împotriva

Autoridade da Concorrência,

cu participarea:

Ministério Público,

CURTEA (Camera a doua),

compusă din doamna R. Silva de Lapuerta, președinte de cameră, și domnii G. Arestis, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev (raportor) și J. L. da Cruz Vilaça, judecători,

avocat general: domnul P. Mengozzi,

grefier: doamna M. Ferreira, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 13 decembrie 2012,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas, de D. Abecassis, de L. Vilhena de Freitas și de R. Leandro Vasconcelos, advogados;
- pentru Ministério Público, de F. de Jesus Marques de Oliveira, procuradora-geral adjunta;
- pentru guvernul portughez, de L. Inez Fernandes, în calitate de agent, asistat de M. Caldeira, advogada;

* Limba de procedură: portugheza.

- pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de F. Varrone, avvocato dello Stato;
- pentru guvernul olandez, de C. Wissels, în calitate de agent;
- pentru guvernul polonez, de B. Majczyna și de M. Szpunar, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de N. Khan, de L. Parpala și de P. Guerra e Andrade, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general, pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolelor 56 TFUE, 101 TFUE, 102 TFUE și 106 TFUE.
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas (Ordinul experților contabili, denumit în continuare „OTOC”), pe de o parte, și Autoridade da Concorrência (Autoritatea în domeniul concurenței, denumită în continuare „AdC”), pe de altă parte, în legătură în special cu compatibilitatea Regulamentului privind obținerea de credite pentru formare (Regulamento da Formação de Créditos, *Diário da República*, seria a 2-a, nr. 133 din 12 iulie 2007, denumit în continuare „regulamentul în litigiu”) cu articolul 101 TFUE. Acest regulament a fost adoptat la 18 mai 2007 de Camera experților contabili, căreia i-a succedat OTOC.

Cadrul juridic

Statutul OTOC

- 3 Articolul 1 din Statutul Ordinului experților contabili (denumit în continuare „statutul OTOC”), care figurează în anexa I la Decretul-lege nr. 310/2009 din 26 octombrie 2009, are următorul cuprins:

„[OTOC] este o persoană juridică de drept public, de natură asociativă, căreia îi revine sarcina de a reprezenta, prin afiliere obligatorie, interesele profesionale ale experților contabili și de a supraveghea toate aspectele legate de exercitarea funcțiilor acestora.”

- 4 Articolul 3 alineatul 1 din acest statut prevede:

„1 Ordinul are următoarele atribuții:

- a) acordă titlul profesional de expert contabil și eliberează legitimația profesională aferentă acestuia;
- b) apără demnitatea și prestigiul profesiei, veghează la respectarea principiilor de etică și deontologie și apără interesele, drepturile și prerogativele membrilor săi;
- c) promovează perfecționarea și formarea profesională a membrilor săi și contribuie la acestea în special prin organizarea unor acțiuni și programe de formare profesională, cursuri și conferințe;

[...]

n) sancționează disciplinar experții contabili;

o) stabilește principii și norme de etică și deontologie profesională;

[...]

r) instituie, organizează și pune în aplicare sisteme de control al calității serviciilor furnizate de experții contabili;

s) inițiază, organizează și pune în aplicare sisteme de formare obligatorie pentru membrii săi;

[...]”

5 Potrivit articolului 6 din statutul menționat:

„1. Experții contabili exercită următoarele funcții:

a) planifică, organizează și coordonează contabilitatea entităților care țin sau care trebuie să țină o contabilitate organizată în mod corespunzător potrivit planurilor de conturi aplicabile în mod oficial sau, după caz, potrivit sistemului de standardizare contabilă, cu respectarea dispozițiilor legale, a principiilor contabile în vigoare și a orientărilor organizațiilor competente în materie de standardizare contabilă;

b) își asumă răspunderea pentru conformitatea tehnică, în domeniile contabil și fiscal, a entităților prevăzute la punctul anterior;

c) semnează, împreună cu reprezentantul legal al entităților prevăzute la litera a), situațiile financiare și declarațiile fiscale, certificând calitatea acestora, în conformitate cu termenii și condițiile stabilite de ordin, fără a aduce atingere competenței și responsabilităților conferite organelor competente prin legile comerciale și fiscale;

d) pe baza elementelor furnizate de contribuabilii a căror contabilitate o țin, își asumă răspunderea pentru verificarea actelor declarative pentru securitatea socială și a celor cu caracter fiscal legate de administrarea salariilor.

2. În plus, experții contabili au obligația:

a) să exercite funcții de consultanță în domeniile contabil, fiscal și al securității sociale;

b) să intervină, în calitate de reprezentanți ai contribuabililor a căror contabilitate o țin, în etapa administrativă a procedurii fiscale, în cadrul unor probleme referitoare la competențele lor specifice;

c) să îndeplinească orice alte funcții stabilite prin lege, specifice exercitării atribuțiilor lor, în special cea de expert desemnat de instanțe sau de alte entități publice sau private.

[...]”.

6 În conformitate cu articolul 57 alineatul 1 litera a) din statutul OTOC, experții contabili au obligația să respecte toate regulamentele și să pună în aplicare toate hotărârile OTOC.

- 7 Potrivit articolului 59 alineatul 2 din acest statut, constituie o abatere disciplinară „încălcarea, de către expertul contabil, prin acțiune sau prin inacțiune, chiar din neglijență, a uneia dintre obligațiile generale sau speciale prevăzute de [...] statut [...] sau de alte dispoziții sau hotărâri adoptate de Ordin”.
- 8 În conformitate cu articolele 63 și 64 din statutul OTOC, astfel de încălcări atrag una dintre următoarele sancțiuni disciplinare, respectiv avertismentul, amenda, suspendarea până la trei ani și radierea.

Regulamentul privind controlul calității

- 9 La 30 martie 2004, Camera experților contabili a adoptat Regulamentul privind controlul calității (Regulamento do Controlo de Qualidade, *Diário da República*, seria a 2-a, nr. 175 din 27 iulie 2004). Articolul 4 din acest regulament prevede:

„1. Evaluarea controlului transversal se realizează prin verificarea următoarelor elemente:

[...]

- e) obținerea, pe parcursul ultimilor doi ani, a unei medii anuale de 35 de credite pentru formare asigurată de [OTOC] sau omologată de [acesta];

[...]”

Regulamentul în litigiu

- 10 Articolul 3 din regulamentul în litigiu prevede:

„Tipuri de formare asigurată de [OTOC]

1. [OTOC] promovează următoarele tipuri de formare:

a) formare instituțională;

b) formare profesională.

2. Formarea instituțională constă în intervenții realizate de [OTOC] adresate membrilor săi, cu o durată maximă de 16 ore, al căror obiectiv este în special cel de a sensibiliza specialiștii cu privire la inițiativele și la modificările legislative, precum și cu privire la problemele de natură etică și deontologică.

3. Formarea profesională constă în sesiuni de studiu și de aprofundare a unor teme specifice profesiei, cu o durată minimă de peste 16 ore.”

- 11 În temeiul articolului 5 alineatul 1 din regulamentul menționat, OTOC poate să asigure orice tip de formare relevantă pentru exercitarea profesiei în cauză. În conformitate cu alineatul 2 al acestei dispoziții, formarea instituțională poate fi asigurată numai de OTOC.
- 12 Reiese de la articolele 6 și 7 din același regulament că instituțiile de învățământ superior și organizațiile abilitate, în temeiul legii, să asigure programe de formare, precum și organizațiile înregistrate la OTOC pot să asigure cursuri în cadrul formării profesionale a experților contabili.

- 13 Condițiile pe care trebuie să le îndeplinească organizațiile de formare pentru a fi autorizate de OTOC să asigure cursuri care dau dreptul la credite pentru formare sunt, potrivit articolului 8 alineatul 1 din regulamentul în litigiu, următoarele:
- „(a) capacitate dovedită de a asigura programe de formare;
 - (b) deținerea mijloacelor necesare (financiare, materiale și umane) pentru a asigura programe de calitate;
 - (c) aptitudini dovedite ale membrilor conducerii organizației în cauză și ale persoanelor responsabile pentru organizarea formării;
 - (d) intervenții ale unor profesori universitari și/sau ale unor personalități cu competențe recunoscute în cadrul profesiei și/sau ale unor specialiști cu competențe recunoscute în domeniile legate de exercitarea profesiei.”
- 14 În conformitate cu articolul 9 din acest regulament, decizia de admitere sau de respingere a înregistrării unor organizații de formare în scopul realizării de acțiuni de formare care dau dreptul la credite pentru formare este luată de conducerea OTOC în termen de trei luni de la data introducerii cererii.
- 15 Articolele 10-12 din regulamentul menționat reglementează procedura de omologare a acțiunilor de formare care dau dreptul la credite pentru formare, asigurate de alte organizații decât OTOC. Decizia de a omologa sau de a nu omologa o acțiune de formare este luată de OTOC.
- 16 În temeiul articolului 15 alineatul 1 din același regulament, participarea experților contabili la o acțiune de formare instituțională sau profesională, în măsura în care aceasta din urmă este asigurată de OTOC sau este omologată de acesta, le conferă 1,5 credite pe ora de formare. În conformitate cu alineatul 2 din articolul 15, fiecare expert contabil este obligat să obțină 12 credite pentru formare instituțională pe an.
- 17 Articolul 16 din regulamentul în litigiu prevede că organizațiile de formare care intră în domeniul de aplicare al articolului 8 din acest regulament trebuie să plătească o taxă la OTOC, atât la depunerea cererii de înregistrare ca organizație de formare, cât și cu ocazia cererii de omologare a fiecăreia dintre acțiunile de formare pe care intenționează să le realizeze. În temeiul articolului 17 din regulamentul menționat, cuantumul acestei taxe corespunde costurilor totale suportate de OTOC în cadrul procedurilor menționate, fără să fie însă stabilit în regulamentul în litigiu.

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 18 AdC a primit, în 2006 și în 2009, două plângeri prin care se denunță sistemul de formare obligatorie a experților contabili instituit de OTOC.
- 19 În această perioadă, numeroase organizații de formare au solicitat să se înregistreze la OTOC pentru a putea asigura acțiuni de formare profesională destinate experților contabili, cu achitarea unei taxe de 200 de euro. Aceste organizații au solicitat de asemenea, în perioada menționată, omologarea unor acțiuni de formare pe care intenționau să le realizeze, plătind o taxă de 100 de euro pentru fiecare acțiune propusă.
- 20 Deși OTOC a admis majoritatea acestor cereri, reiese din dosarul de care dispune Curtea că, în anumite cazuri, OTOC a refuzat să omologheze unele acțiuni de formare.

- 21 În plus, două organizații de formare au refuzat în mod expres să se înregistreze la OTOC, pentru motivul că regulamentul în litigiu le restrângea în mod nejustificat libertatea de a realiza acțiuni de formare destinate experților contabili.
- 22 Din dosarul de care dispune Curtea rezultă de asemenea că, în anumite cazuri, OTOC nu a adoptat nicio decizie, cu toate că trecuseră mai mult de cinci luni de la introducerea cererii de omologare, sau a răspuns unei astfel de cereri după mai mult de un an.
- 23 Printr-o decizie din 7 mai 2010 (denumită în continuare „decizia contestată”), AdC a constatat, după ce a definit piața relevantă ca fiind cea a formării obligatorii a experților contabili pe întreg teritoriul național, că, prin adoptarea regulamentului în litigiu, OTOC a încălcat articolele 101 TFUE și 102 TFUE și i-a aplicat acestuia o amendă.
- 24 OTOC a solicitat anularea acestei decizii în fața Tribunal do comércio de Lisboa.
- 25 Mai întâi, această instanță a statuat că, pe de o parte, întrucât le-a impus tuturor experților contabili obligația de a obține o medie de 35 de credite pentru formare pe an în cursul ultimilor doi ani în cadrul unei formări asigurate de OTOC sau aprobate de acesta, dintre care 12 credite obținute în cadrul formării asigurate în exclusivitate de OTOC însuși, și, pe de altă parte, întrucât a decis care sunt organizațiile de formare autorizate să asigure formare și acțiunile de formare care dau dreptul la obținerea creditelor pentru formare, OTOC a cauzat o denaturare a concurenței pe piața formării obligatorii a experților contabili. Instanța a considerat de asemenea că regulamentul în litigiu putea să împiedice comerțul dintre statele membre.
- 26 În continuare, Tribunal do comércio de Lisboa a respins argumentul potrivit căruia restrângerile concurenței rezultate din regulamentul menționat erau necesare pentru a asigura buna exercitare a profesiei de expert contabil.
- 27 În sfârșit, această instanță a apreciat că OTOC nu a abuzat de poziția sa dominantă pe piața relevantă. În consecință, cu privire la acest aspect, a anulat decizia contestată.
- 28 OTOC a solicitat anularea deciziei Tribunal do comércio de Lisboa în fața instanței de trimitere, arătând că îi este incredințată o misiune de serviciu public care decurge direct din lege și care constă în promovarea și în participarea la formarea membrilor săi. Prin urmare, activitatea sa de formare nu face parte din domeniul schimburilor economice și, în consecință, nu s-ar încadra în domeniul de aplicare al articolului 101 TFUE. În orice caz, acest articol nu ar fi aplicabil în speță, astfel cum ar reieși din cuprinsul punctului 97 și următoarelor din Hotărârea din 19 februarie 2002, Wouters și alții (C-309/99, Rec., p. I-1577), din moment ce eventualele efecte restrictive ale comportamentului OTOC ar fi justificate prin necesitatea de a asigura buna exercitare a profesiei de expert contabil. Pe de altă parte, regulamentul în litigiu ar contribui la îmbunătățirea ofertei, a distribuirii și a promovării progresului tehnic sau economic și ar rezerva utilizatorilor o parte echitabilă din beneficii în sensul articolului 101 alineatul (3) TFUE. În plus, instituirea unui sistem de formare obligatorie destinat experților contabili ar constitui un serviciu de interes economic general, în sensul articolului 106 alineatul (2) TFUE.
- 29 În aceste condiții, Tribunal da Relação de Lisboa a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) O entitate precum [OTOC] trebuie considerată ca fiind, în ansamblu, o asocieră de întreprinderi în sensul aplicării reglementărilor comunitare privind concurența (piața formării)? În acest caz, [articolul] 101 alineatul (2) TFUE trebuie interpretat în sensul că o entitate care, precum OTOC, adoptă, în cadrul punerii în aplicare a unor cerințe legale, reglementări obligatorii cu aplicabilitate

generală privind formarea obligatorie a experților contabili, cu scopul de a le garanta cetățenilor furnizarea unui serviciu credibil și de calitate, este supusă de asemenea acestor norme comunitare de concurență?

- 2) În cazul în care unei entități precum OTOC îi este impusă în mod legal necesitatea de a institui un sistem de formare obligatorie pentru membrii săi, [articolul] 101 TFUE poate fi interpretat în sensul că permite contestarea instituirii, de către OTOC și prin regulamentul de punere în aplicare, a unui sistem de formare impus prin lege, în măsura în care acesta se limitează strict să îndeplinească cerința legală? Sau, dimpotrivă, acest aspect nu se încadrează în domeniul de aplicare al articolului 101 TFUE și trebuie examinat în raport cu actualul articol 56 TFUE și următoarele?
- 3) Având în vedere că Hotărârea Wouters [și alții] [citată anterior], precum și alte hotărâri similare priveau o reglementare care avea repercusiuni asupra activității economice a membrilor colegiului profesional în cauză, [...] articole[le] 101 TFUE și 102 TFUE se opun unei reglementări în domeniul formării experților contabili care nu influențează în mod direct activitatea economică a acestora?
- 4) În lumina dreptului Uniunii în domeniul concurenței (pe piața formării), un colegiu profesional poate impune, pentru exercitarea profesiei respective, o anumită formare pe care numai el o asigură?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la primele trei întrebări

Observații introductive

- 30 Reiese din dosarul de care dispune Curtea că AdC a constatat, în decizia contestată, că, prin adoptarea regulamentului în litigiu, OTOC încălcase atât articolul 101 TFUE, cât și articolul 102 TFUE. Or, această decizie a fost ulterior anulată de Tribunal do comércio de Lisboa în măsura în care autoritatea menționată constatare o încălcare a articolului 102 TFUE. În fața instanței de trimitere, OTOC solicită anularea deciziei acestei instanțe numai în măsura în care aceasta a confirmat constatarea unei încălcări a articolului 101 TFUE.
- 31 Rezultă în mod evident că, în situația litigiului principal, interpretarea solicitată a articolului 56 TFUE și următoarelor, precum și a articolului 102 TFUE nu are nicio legătură cu obiectul acestui litigiu, fiind, așadar, lipsită de relevanță pentru soluționarea sa. Astfel, pe de o parte, compatibilitatea regulamentului în litigiu cu articolul 56 TFUE și următoarele nu face obiectul deciziei contestate și, pe de altă parte, anularea în parte a acesteia de Tribunal do comércio de Lisboa, în măsura în care prin decizia în cauză se constată o încălcare a articolului 102 TFUE, nu a fost contestată în fața instanței de trimitere.
- 32 În consecință, este necesar să se considere că primele trei întrebări preliminare nu vizează decât interpretarea articolului 101 alineatul (1) TFUE.

Cu privire la întrebările adresate

- 33 Prin intermediul primelor trei întrebări, care trebuie analizate împreună în limitele precizate la punctul 32 din prezenta hotărâre, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă un regulament precum cel în discuție în litigiul principal, adoptat de un ordin profesional precum

OTOC, trebuie considerat o decizie adoptată de o asocieră de întreprinderi, în sensul articolului 101 alineatul (1) TFUE. Instanța de trimitere urmărește să afle în special dacă împrejurarea, pe de o parte, că OTOC are obligația, potrivit legii, să adopte norme obligatorii cu aplicabilitate generală care vizează instituirea unui sistem obligatoriu de formare destinat membrilor săi, pentru a le asigura cetățenilor furnizarea unui serviciu credibil și de calitate, și, pe de altă parte, că aceste norme nu au o influență directă asupra activității economice a experților contabili are efecte asupra aplicării articolului 101 TFUE.

- 34 Pentru a stabili dacă un regulament precum regulamentul în litigiu trebuie considerat o decizie a unei asocieri de întreprinderi în sensul articolului 101 alineatul (1) TFUE, trebuie să se analizeze, în primul rând, dacă experții contabili sunt întreprinderi în sensul dreptului Uniunii în domeniul concurenței.
- 35 Potrivit unei jurisprudențe constante, în contextul dreptului concurenței, noțiunea de întreprindere cuprinde orice entitate care exercită o activitate economică, independent de statutul juridic al acestei entități și de modul său de finanțare (a se vedea în special Hotărârea Wouters și alții, citată anterior, punctul 46 și jurisprudența citată).
- 36 În această privință, rezultă dintr-o jurisprudență de asemenea constantă că reprezintă o activitate economică orice activitate care constă în oferirea de bunuri sau de servicii pe o piață determinată (a se vedea în special Hotărârea Wouters și alții, citată anterior, punctul 47 și jurisprudența citată).
- 37 În speță, reiese din dosarul de care dispune Curtea că experții contabili oferă, în schimbul unei remunerații, servicii contabile constând în special, potrivit articolului 6 din statutul OTOC, în planificarea, organizarea și coordonarea contabilității entităților, semnarea situațiilor financiare și a declarațiilor fiscale ale acestora, consultanță în domeniile contabil, fiscal și al securității sociale, precum și reprezentarea contribuabililor, a căror contabilitate o țin, în etapa administrativă a procedurii fiscale. În plus, nu se contestă că experții contabili își asumă, în calitate de membri ai unei profesii liberale, riscurile financiare aferente exercitării acestor activități, din moment ce, în caz de dezechilibru între venituri și cheltuieli, expertul contabil este obligat să suporte el însuși deficitul constat.
- 38 În aceste condiții, luând în considerare modul în care această profesie este reglementată în Portugalia, experții contabili exercită o activitate economică și, prin urmare, sunt întreprinderi în sensul articolului 101 TFUE, fără ca natura complexă și tehnică a serviciilor pe care le furnizează și împrejurarea că exercitarea profesiei lor este reglementată să poată modifica o astfel de concluzie (a se vedea prin analogie Hotărârea Wouters și alții, citată anterior, punctul 49).
- 39 În al doilea rând, trebuie să se analizeze problema dacă un ordin profesional precum OTOC trebuie să fie considerat o asocieră de întreprinderi în sensul articolului 101 alineatul (1) TFUE atunci când acesta adoptă un regulament precum regulamentul în litigiu sau, dimpotrivă, o autoritate publică.
- 40 Potrivit jurisprudenței Curții, normele de concurență prevăzute în Tratatul FUE nu se aplică unei activități care, prin natura și scopul său și prin regulile pe care trebuie să le respecte, nu aparține sferei activităților economice sau are legătură cu exercitarea unor prerogative de putere publică (a se vedea în special Hotărârea Wouters și alții, citată anterior, punctul 57 și jurisprudența citată).
- 41 Or, *primo*, nu se poate considera că o reglementare precum cea în discuție în litigiul principal nu aparține sferei activităților economice.
- 42 Este cert în această privință, pe de o parte, că OTOC însuși oferă acțiuni de formare destinate experților contabili și, pe de altă parte, că accesul altor prestatori care doresc să asigure o astfel de formare este supus normelor cuprinse în regulamentul în litigiu. În consecință, un astfel de regulament are un impact direct asupra schimburilor economice pe piața formării obligatorii a experților contabili.

- 43 În plus, obligația expertului contabil de a urma o formare potrivit modalităților stabilite prin acest regulament este strâns legată de exercitarea activității sale profesionale, după cum arată guvernul polonez și Comisia Europeană. Într-adevăr, încălcarea acestei obligații ar putea să determine astfel, în temeiul articolului 57 alineatul 1 litera a), al articolului 59 alineatul 2 și al articolelor 63 și 64 din statutul OTOC, sancțiuni disciplinare precum suspendarea pentru o perioadă maximă de trei ani sau radierea din acest ordin profesional.
- 44 Presupunând chiar că regulamentul menționat nu ar avea o influență directă asupra activității economice a experților contabili înșiși, astfel cum pare să sugereze instanța de trimitere în cadrul celei de a treia întrebări, această împrejurare nu ar fi de natură, în sine, să excludă o decizie a unei asocieri de întreprinderi din domeniul de aplicare al articolului 101 TFUE.
- 45 Astfel, o asemenea decizie poate fi de natură să împiedice, să restrângă sau să denatureze concurența în sensul articolului 101 alineatul (1) TFUE, nu numai pe piața pe care membrii unui ordin profesional își desfășoară activitatea, ci și pe o altă piață pe care acest ordin profesional desfășoară el însuși o activitate economică.
- 46 *Secundo*, atunci când adoptă un regulament precum regulamentul în litigiu, un ordin profesional precum OTOC nu exercită prerogative tipice de putere publică, ci este mai curând organul de reglementare al unei profesii a cărei exercitare constituie, de altfel, o activitate economică.
- 47 Astfel, pe de o parte, nu se contestă că organele de conducere ale OTOC sunt compuse în exclusivitate din membrii acestuia din urmă. În plus, autoritățile naționale nu intervin în niciun fel în desemnarea membrilor acestor organe.
- 48 În această privință, este puțin important faptul că OTOC este reglementat printr-un statut de drept public. Astfel, potrivit propriei formulări, articolul 101 TFUE se aplică acordurilor între întreprinderi și deciziilor asocierilor de întreprinderi. Cadrul juridic în care se încheie astfel de acorduri și se adoptă astfel de decizii, precum și calificarea juridică dată acestui cadru de diferitele ordini juridice naționale nu afectează aplicabilitatea normelor de concurență ale Uniunii și în special a articolului 101 TFUE (Hotărârea Wouters și alții, citată anterior, punctul 66 și jurisprudența citată).
- 49 Pe de altă parte, competența de reglementare cu care este investit OTOC nu este însoțită de condiții sau de criterii pe care acest ordin profesional este obligat să le respecte atunci când adoptă acte precum regulamentul în litigiu. În această privință, articolul 3 alineatul 1 literele c) și s) din statutul OTOC se limitează să îi atribuie acestuia sarcinile de a „[promova] perfecționarea și formarea profesională a membrilor săi [și de a contribui] la acestea în special prin organizarea unor acțiuni și programe de formare profesională, de cursuri și de conferințe”, precum și de a „[iniția, organiza] și [a] pune în aplicare sisteme de formare obligatorie pentru membrii săi”.
- 50 Prin urmare, aceste dispoziții lasă OTOC o marjă largă de apreciere în ceea ce privește principiile, condițiile și modalitățile cărora trebuie să li se conformeze sistemul de formare obligatorie a experților contabili.
- 51 În special, statutul OTOC nu îi acordă acestuia dreptul exclusiv de a asigura acțiuni de formare destinate experților contabili și nu prevede condițiile de acces al organizațiilor de formare pe piața formării obligatorii a experților contabili. Normele corespunzătoare acestor aspecte sunt incluse, în schimb, în regulamentul în litigiu.
- 52 În plus, este cert că acest regulament a fost adoptat de OTOC fără intervenția statului.
- 53 Faptul, invocat de instanța de trimitere în cadrul celei de a doua întrebări, că OTOC are obligația legală de a institui un sistem de formare obligatorie destinat membrilor săi nu repune în discuție considerațiile de mai sus.

- 54 Desigur, atunci când un stat membru acordă competențe normative unei asociații profesionale, definind criteriile de interes general și principiile esențiale cărora trebuie să se conformeze reglementarea ordinară și în același timp menținându-și puterea de decizie în ultimă instanță, normele care sunt adoptate de această asociație profesională păstrează un caracter etatic și nu intră sub incidența normelor din tratat aplicabile întreprinderilor (a se vedea în acest sens Hotărârea Wouters și alții, citată anterior, punctul 68).
- 55 Această situație nu pare să se regăsească totuși în cauza principală, după cum reiese de la punctele 49-52 din prezenta hotărâre.
- 56 În astfel de condiții, normele privind obținerea creditelor pentru formare adoptate de ordinul profesional în discuție în acțiunea principală îi sunt imputabile numai acestuia.
- 57 În ceea ce privește influența pe care o poate avea asupra aplicării articolului 101 TFUE împrejurarea, invocată de reclamantul din litigiul principal, potrivit căreia OTOC nu urmărește un scop lucrativ, trebuie să se sublinieze că aceasta nu se opune ca entitatea care efectuează operațiuni pe piață să fie considerată obligatoriu o întreprindere, în condițiile în care oferta de servicii aferentă se află în concurență cu aceea a altor operatori care urmăresc un scop lucrativ (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 ianuarie 2006, Cassa di Risparmio di Firenze și alții, C-222/04, Rec., p. I-289, punctele 122 și 123, și Hotărârea din 1 iulie 2008, MOTOE, C-49/07, Rep., p. I-4863, punctul 27).
- 58 Exact aceasta este situația în cauza principală. Astfel, reiese din dosarul de care dispune Curtea că OTOC propune acțiuni de formare profesională destinate experților contabili, aflându-se în același timp în concurență cu alte organizații de formare care urmăresc un scop lucrativ.
- 59 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la primele trei întrebări că:
- Un regulament precum regulamentul în litigiu, adoptat de un ordin profesional precum OTOC, trebuie considerat o decizie adoptată de o asocieră de întreprinderi, în sensul articolului 101 alineatul (1) TFUE.
 - Împrejurarea că un ordin profesional precum OTOC are obligația legală de a institui un sistem de formare obligatorie destinat membrilor săi nu poate să excludă din domeniul de aplicare al articolului 101 TFUE normele adoptate de ordinul profesional menționat întrucât acestea îi sunt imputabile în exclusivitate.
 - Împrejurarea că normele respective nu au o influență directă asupra activității economice a ordinului profesional menționat nu aduce atingere aplicării articolului 101 TFUE, din moment ce încălcarea reproșată aceluiași ordin profesional privește o piață pe care el însuși desfășoară o activitate economică.

Cu privire la a patra întrebare

- 60 Prin intermediul celei de a patra întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă dreptul Uniunii în domeniul concurenței se opune ca un ordin profesional să le impună membrilor săi să urmeze o formare asigurată în exclusivitate de acesta în condiții precum cele în discuție în litigiul principal.
- 61 Guvernul portughez arată că încălcarea articolului 101 TFUE constatată în decizia contestată și care face obiectul litigiului principal nu se limitează la faptul de a le impune membrilor OTOC o formare pe care numai acesta o asigură.

- 62 În această privință și astfel cum OTOC și guvernul portughez au confirmat în ședința în fața Curții, pare să reiasă din dosarul de care dispune Curtea și îndeosebi din decizia contestată, precum și din decizia Tribunal do comércio de Lisboa că încălcarea articolului 101 TFUE reproșată OTOC constă în adoptarea regulamentului în litigiu, în temeiul căruia piața formării obligatorii a experților contabili a fost, în esență, segmentată în mod artificial prin rezervarea unei treimi din aceasta pentru OTOC însuși și prin impunerea unor condiții discriminatorii pentru cealaltă parte a acestei piețe, în detrimentul concurenților acestui ordin profesional.
- 63 În temeiul articolului 101 alineatul (1) TFUE, sunt incompatibile cu piața internă deciziile asocierilor de întreprinderi care pot afecta comerțul dintre statele membre și care au ca obiect sau ca efect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței în cadrul pieței interne.
- 64 Prin urmare, trebuie să se examineze dacă aceste condiții sunt îndeplinite în cauza principală.
- 65 În această privință, rezultă dintr-o jurisprudență constantă că, pentru a fi susceptibilă să afecteze comerțul dintre statele membre, o decizie, un acord sau o practică trebuie, pe baza unui ansamblu de elemente obiective de drept sau de fapt, să permită să se considere, cu un grad de probabilitate suficient, că exercită o influență directă sau indirectă, actuală sau potențială asupra schimburilor comerciale dintre statele membre, iar aceasta într-un asemenea mod încât să creeze temerea că poate constitui un obstacol pentru realizarea unei piețe unice între statele membre. Este necesar, în plus, ca această influență să nu fie ne semnificativă (a se vedea în special Hotărârea din 23 noiembrie 2006, Asnef-Equifax și Administración del Estado, C-238/05, Rec., p. I-11125, punctul 34 și jurisprudența citată).
- 66 Întrucât acoperă întregul teritoriu al statului membru în discuție, un regulament precum regulamentul în litigiu este susceptibil să aducă atingere comerțului dintre statele membre, în sensul articolului 101 alineatul (1) TFUE (a se vedea prin analogie în special Hotărârea din 5 decembrie 2006, Cipolla și alții, C-94/04 și C-202/04, Rec., p. I-11421, punctul 45 și jurisprudența citată).
- 67 Or, condițiile de acces pe piața formării obligatorii a experților contabili impuse de regulamentul în litigiu par, având în vedere considerațiile de la punctele 73-92 din prezenta hotărâre, susceptibile să aibă o importanță care nu poate fi neglijată în alegerea unor întreprinderi stabilite în alte state membre decât Republica Portugheză de a-și desfășura sau de a nu-și desfășura activitățile în acest stat membru.
- 68 În ceea ce privește problema dacă un regulament precum regulamentul în litigiu are ca obiect sau ca efect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței în cadrul pieței interne, trebuie arătat, astfel cum reiese din decizia de trimitere, că acest regulament urmărește să garanteze calitatea serviciilor oferite de experții contabili prin instituirea unui sistem de formare obligatorie.
- 69 În consecință, presupunând că regulamentul menționat nu are ca obiect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței, este necesar să se examineze efectele sale asupra concurenței în cadrul pieței interne.
- 70 Potrivit unei jurisprudențe constante, aprecierea efectelor deciziei unei asocieri de întreprinderi în raport cu articolul 101 TFUE implică necesitatea de a se lua în considerare cadrul concret în care decizia se înscrie, în special contextul economic și juridic în care operează întreprinderile în cauză, natura bunurilor sau a serviciilor afectate, precum și condițiile reale de funcționare și structura pieței sau a piețelor respective (a se vedea în special Hotărârea Asnef-Equifax și Administración del Estado, citată anterior, punctul 49).

- 71 Articolul 101 alineatul (1) TFUE nu limitează o astfel de apreciere numai la efectele actuale, aceasta trebuind să ia de asemenea în considerare efectele potențiale ale deciziei în cauză asupra concurenței pe piața internă (Hotărârea Asnef-Equifax și Administración del Estado, citată anterior, punctul 50 și jurisprudența citată).
- 72 Deși este de competența instanței de trimitere să examineze dacă regulamentul în litigiu a produs sau riscă să producă efecte negative asupra concurenței pe piața internă, este de competența Curții să îi pună la dispoziție în acest scop elementele de interpretare a dreptului Uniunii care să îi permită să se pronunțe (a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 octombrie 2011, Pierre Fabre Dermo-Cosmétique, C-439/09, Rep., p. I-9419, punctul 42).
- 73 În această privință, instanța de trimitere trebuie, în primul rând, să ia în considerare structura pieței de formare profesională obligatorie a experților contabili, astfel cum rezultă aceasta din regulamentul respectiv.
- 74 Trebuie arătat că regulamentul menționat a prevăzut două tipuri de formare, una numită „instituțională” și alta numită „profesională”, diferențiate în funcție de obiectul lor, de organizațiile autorizate să le asigure și de durata acțiunilor de formare care pot fi furnizate.
- 75 În ceea ce privește, *primo*, obiectul formării instituționale, astfel cum este definit la articolul 3 alineatul 2 din regulamentul în litigiu, trebuie arătat că el constă în sensibilizarea experților contabili nu numai față de probleme de natură etică și deontologică, dar și față de „inițiative și modificări legislative”. Or, nu este exclus ca evoluțiile legislative relevante să facă de asemenea obiectul formării profesionale care constă, în conformitate cu alineatul 3 al acestui articol 3, în „sesiuni de studii și de aprofundare a unor teme specifice profesiei”. În plus, în conformitate cu articolul 15 alineatul 1 din acest regulament, fiecare acțiune de formare, atât instituțională, cât și profesională – cu condiția ca aceasta să fie asigurată de OTOC sau omologată de acesta – dă dreptul la 1,5 credite pe oră.
- 76 Aceste elemente pot să demonstreze că cele două tipuri de formare ar putea fi considerate, cel puțin în parte, interschimbabile, aspect care trebuie verificat de instanța de trimitere.
- 77 Într-un astfel de caz, distincția operată de regulamentul în litigiu între formarea instituțională și formarea profesională în funcție de obiectul acestora nu s-ar justifica. În această privință, trebuie amintit că, după cum reiese de la punctul 7 din Comunicarea Comisiei privind definirea pieței relevante în sensul dreptului comunitar al concurenței (JO 1997, C 372, p. 5, Ediție specială, 08/vol. 3, p. 60), piața relevantă a produsului cuprinde toate produsele și/sau serviciile pe care consumatorul le consideră interschimbabile sau substituibile datorită caracteristicilor, prețului și utilizării căreia acestea îi sunt destinate.
- 78 Divizarea pieței formării obligatorii a experților contabili, astfel cum rezultă aceasta din regulamentul în litigiu, se traduce, *secundo*, prin desemnarea unor organizații autorizate să asigure fiecare dintre cele două tipuri de formare. În această privință, reiese de la articolul 5 alineatul 2 din acest regulament că formarea instituțională poate fi furnizată numai de OTOC. În plus, din media de 35 de credite anuale pe care experții contabili sunt obligați să le obțină în cursul ultimilor doi ani, în conformitate cu articolul 4 alineatul 1 litera e) din Regulamentul privind controlul calității, 12 credite trebuie în mod imperativ să fie obținute în cadrul formării instituționale, după cum reiese de la articolul 15 alineatul 2 din regulamentul în litigiu.
- 79 În consecință, acest ultim regulament rezervă OTOC o parte care nu este neglijabilă din piața formării obligatorii a experților contabili.

- 80 *Tertio*, aceste două tipuri de formare se diferențiază prin durata acțiunilor care pot fi asigurate în cadrul fiecăreia. Astfel, articolul 3 alineatele 2 și 3 din regulamentul menționat prevede că formarea instituțională are o durată maximă de 16 ore, în timp ce durata formării profesionale trebuie să fie de peste 16 ore.
- 81 Această împrejurare poate avea drept consecință, aspect care trebuie verificat de instanța de trimitere, că organizațiile de formare, cu excepția OTOC, care doresc să propună programe de formare de scurtă durată sunt împiedicate să acționeze în acest sens.
- 82 Prin urmare, o astfel de normă pare susceptibilă să producă denaturări ale concurenței pe piața formării obligatorii a experților contabili, afectând funcționarea normală a cererii și ofertei.
- 83 *Quarto*, în timp ce regulamentul în litigiu le impune experților contabili să obțină în mod obligatoriu un minim de 12 credite pentru formare instituțională pe an, în ceea ce privește formarea profesională nu este prevăzută nicio cerință analogă. Rezultă, astfel cum arată guvernul portughez, că experții contabili pot alege să obțină cele 23 de credite restante fie în cadrul formării profesionale, fie în cadrul formării instituționale. Această împrejurare poate de asemenea să aducă un avantaj concurențial acțiunilor de formare asigurate de OTOC în cadrul formării instituționale, luând în considerare în special durata mai scurtă a acestora, astfel cum s-a arătat la punctele 80 și 81 din prezenta hotărâre, aspect care trebuie verificat de instanța de trimitere.
- 84 Instanța de trimitere trebuie, în al doilea rând, să examineze condițiile de acces al altor organizații decât OTOC pe piața în discuție.
- 85 Trebuie arătat în această privință că organizațiile de formare, cu excepția instituțiilor de învățământ superior și a organizațiilor autorizate în temeiul legii să asigure programe de formare, care doresc să furnizeze acțiuni care dau dreptul la credite pentru formare trebuie să se înregistreze în prealabil la OTOC. Este de competența conducerii acestuia din urmă să admită sau să respingă o cerere de înregistrare, astfel cum reiese de la articolul 9 din regulamentul în litigiu.
- 86 Mai mult, dacă aceste organizații doresc ca acțiunile de formare pe care intenționează să le realizeze să dea dreptul la credite pentru formare, în temeiul articolului 12 din regulamentul menționat, ele trebuie să depună pentru fiecare acțiune o cerere de omologare la OTOC. Această cerere trebuie să fie introdusă cu cel puțin trei luni înainte de începerea acțiunii vizate și să conțină anumite informații, precum prețul și programul detaliat al acțiunii în cauză. Solicitantul trebuie de asemenea să achite o taxă pentru fiecare acțiune avută în vedere, care este încasată de OTOC. Decizia de omologare sau de respingere este luată de conducerea acestui ordin profesional.
- 87 În plus, este cert că, pe de o parte, OTOC asigură și acțiuni de formare profesională, în concurență cu alte organizații de formare, și, pe de altă parte, formarea profesională asigurată de OTOC nu este supusă niciunei proceduri de omologare.
- 88 Or, un sistem de concurență nedenaturată, precum cel prevăzut prin tratat, nu poate fi garantat decât dacă este asigurată egalitatea de șanse între diferiți operatori economici (Hotărârea MOTOE, citată anterior, punctul 51).
- 89 Elementele arătate la punctele 85-87 din prezenta hotărâre pot avea drept consecință faptul că regulamentul în litigiu nu asigură egalitatea de șanse între diferiți operatori economici.
- 90 Astfel, *primo*, condițiile care trebuie îndeplinite de organizațiile de formare, pe de o parte, pentru a se înregistra la OTOC și, pe de altă parte, pentru a-și omologa o acțiune de formare profesională sunt formulate la articolul 8 și, respectiv, la articolul 12 din regulamentul în litigiu în mod neclar.

- 91 O astfel de reglementare, care acordă unei persoane juridice precum OTOC competența de a se pronunța în mod unilateral cu privire la cererile de înregistrare sau de omologare prezentate în vederea organizării unor acțiuni de formare, fără a stabili prin această reglementare limite, obligații și un control în exercitarea acestei competențe, ar putea determina persoana juridică investită cu competența menționată să denatureze concurența prin favorizarea acțiunilor de formare pe care le organizează ea însăși (a se vedea prin analogie Hotărârea MOTOE, citată anterior, punctul 52).
- 92 *Secundo*, modul în care este organizată procedura de omologare de regulamentul în litigiu poate să limiteze oferta de acțiuni de formare propuse de alte organizații decât OTOC. Astfel, faptul că trebuie să solicite în prealabil omologarea fiecărei acțiuni de formare avută în vedere, cu trei luni înainte de începerea acesteia, poate fi în detrimentul concurenților OTOC, în măsura în care această procedură îi împiedică să ofere într-un timp scurt acțiuni de formare de actualitate, care să dea dreptul la creditele menționate, impunându-le totodată să divulge în mod sistematic informații detaliate privind orice acțiune avută în vedere.
- 93 Trebuie arătat totuși că nu orice decizie a unei asocieri de întreprinderi care poate să restrângă libertatea de acțiune a părților intră în mod necesar în sfera interdicției prevăzute la articolul 101 alineatul (1) TFUE. Astfel, în scopul aplicării acestei dispoziții într-o speță, este necesar mai întâi să se țină cont de contextul global în care decizia asocierii de întreprinderi în cauză a fost adoptată sau își produce efectele și, în special, de obiectivele acesteia (a se vedea în acest sens Hotărârea Wouters și alții, citată anterior, punctul 97).
- 94 În prezenta cauză, reiese din decizia de trimitere, astfel cum s-a arătat la punctul 68 din prezenta hotărâre, că regulamentul menționat urmărește să garanteze calitatea serviciilor oferite de experții contabili.
- 95 În măsura în care instituie un sistem de formare obligatorie pentru experții contabili, care poate să asigure o garanție necesară a perfecționării și a formării profesionale continue, contribuind astfel la o bună administrare în materie de contabilitate a întreprinderilor și de fiscalitate, acest regulament contribuie în mod efectiv la urmărirea obiectivului menționat.
- 96 În continuare, trebuie să se examineze dacă efectele restrictive care decurg din regulamentul în litigiu au putut fi considerate în mod rezonabil necesare pentru a garanta calitatea serviciilor oferite de experții contabili și dacă efectele menționate nu depășesc ceea ce este necesar pentru a asigura urmărirea acestui obiectiv (a se vedea în acest sens Hotărârea Wouters și alții, citată anterior, punctele 97, 107 și 109).
- 97 Trebuie arătat în această privință că efectele restrictive asupra concurenței care pot să decurgă din regulamentul menționat ar consta, în esență, astfel cum rezultă din considerațiile cuprinse la punctele 73-92 din prezenta hotărâre, în eliminarea concurenței pe o parte semnificativă a pieței relevante și în stabilirea unor condiții discriminatorii pe cealaltă parte a acestei piețe.
- 98 Or, eliminarea concurenței în ceea ce privește acțiunile de formare cu o durată mai mică de 16 ore nu poate fi în niciun caz considerată necesară pentru a asigura calitatea serviciilor oferite de experții contabili.
- 99 De asemenea, în ceea ce privește condițiile de acces pe piața formării obligatorii a experților contabili, obiectivul care constă în asigurarea calității serviciilor oferite de aceștia ar putea fi atins prin instituirea unui sistem de control organizat pe baza unor criterii clar definite, transparente, nediscriminatorii, verificabile și care să le poată garanta organizațiilor de formare un acces egal pe piața relevantă.
- 100 În consecință, astfel de restricții par să depășească ceea ce este necesar pentru a asigura calitatea serviciilor oferite de experții contabili.

- 101 Reclamantul din litigiul principal susține că regulamentul în litigiu este acoperit, în orice caz, de exceptarea prevăzută la articolul 101 alineatul (3) TFUE sau intră în domeniul de aplicare al articolului 106 alineatul (2) TFUE.
- 102 Este necesar să se amintească, în această privință, că exceptarea prevăzută la articolul 101 alineatul (3) TFUE poate fi aplicată doar dacă sunt îndeplinite patru condiții cumulative. În primul rând, decizia respectivă trebuie să contribuie la îmbunătățirea producției sau a distribuției produselor sau serviciilor în cauză ori la promovarea progresului tehnic sau economic, în al doilea rând, trebuie să asigure consumatorilor o parte echitabilă din beneficiul obținut, în al treilea rând, nu trebuie să impună întreprinderilor participante restricții care nu sunt indispensabile și, în al patrulea rând, nu trebuie să ofere întreprinderilor posibilitatea de a elimina concurența în ceea ce privește o parte semnificativă a produselor sau serviciilor în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea Asnef-Equifax și Administración del Estado, citată anterior, punctul 65).
- 103 În măsura în care, în primul rând, regulamentul în litigiu poate să confere OTOC posibilitatea de a elimina concurența în ceea ce privește o parte semnificativă a serviciilor de formare destinate experților contabili, astfel cum s-a constatat la punctul 97 din prezenta hotărâre, și în care, în al doilea rând, pentru motivele invocate la punctele 98-100 din prezenta hotărâre, restricțiile impuse de acest regulament nu pot fi considerate indispensabile, articolul 101 alineatul (3) TFUE nu se aplică într-o situație precum cea din litigiul principal.
- 104 În ceea ce privește invocarea articolului 106 alineatul (2) TFUE, trebuie amintit că această dispoziție prevede că întreprinderile care au sarcina de a gestiona servicii de interes economic general se supun normelor de concurență în măsura în care aplicarea acestor norme nu împiedică, în drept sau în fapt, îndeplinirea misiunii speciale care le-a fost încredințată.
- 105 Trebuie să se constate, în această privință, că nu reiese nici din înscrisurile din dosarul transmis de instanța națională, nici din observațiile prezentate Curții că formarea obligatorie a experților contabili este de un interes economic general care prezintă caracteristici speciale în raport cu alte activități din viața economică și că, presupunând chiar că s-ar regăsi această situație, aplicarea normelor din tratat, în special a celor în materie de concurență, ar fi de natură să împiedice îndeplinirea unei astfel de misiuni (a se vedea prin analogie Hotărârea din 10 decembrie 1991, *Merci convenzionali porto di Genova*, C-179/90, Rec., p. I-5889, punctul 27).
- 106 În orice caz, întreprinderile care intră în domeniul de aplicare al articolului 106 alineatul (2) TFUE nu pot să invoce această dispoziție din tratat pentru a justifica o măsură contrară articolului 101 TFUE decât în cazul în care restrângerile concurenței, chiar eliminarea oricărei concurențe, sunt necesare pentru a asigura îndeplinirea misiunii speciale care le-a fost încredințată (a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 iunie 1998, *Dusseldorp și alții*, C-203/96, Rec., p. I-4075, punctul 65, Hotărârea din 19 mai 1993, *Corbeau*, C-320/91, Rec., p. I-2533, punctul 14, precum și Hotărârea din 27 aprilie 1994, *Almelo*, C-393/92, Rec., p. I-1477, punctul 46).
- 107 Or, pentru motivele arătate la punctele 98-100 din prezenta hotărâre, restrângerile concurenței impuse prin regulamentul în litigiu par să depășească ceea ce este necesar pentru a asigura îndeplinirea misiunii speciale care a fost încredințată OTOC, astfel încât articolul 106 alineatul (2) TFUE nu se aplică.
- 108 Ținând seama de ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la a patra întrebare că un regulament care instituie un sistem de formare obligatorie a experților contabili pentru a garanta calitatea serviciilor oferite de aceștia, precum regulamentul în litigiu, adoptat de un ordin profesional precum OTOC, constituie o restrângere a concurenței interzisă de articolul 101 TFUE, în măsura în care, aspect care trebuie verificat de instanța de trimitere, acesta elimină concurența pe o parte semnificativă din piața relevantă în beneficiul acestui ordin profesional și impune, pe cealaltă parte a pieței menționate, condiții discriminatorii în detrimentul concurenților ordinului profesional respectiv.

Cu privire la cheltuielile de judecată

¹⁰⁹ Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

- 1) **Un regulament precum Regulamentul privind obținerea de credite pentru formare (Regulamento da Formação de Créditos), adoptat de un ordin profesional precum Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas (Ordinul experților contabili), trebuie considerat o decizie adoptată de o asocieră de întreprinderi, în sensul articolului 101 alineatul (1) TFUE.**

Împrejurarea că un ordin profesional precum Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas are obligația legală de a institui un sistem de formare obligatorie destinat membrilor săi nu poate să excludă din domeniul de aplicare al articolului 101 TFUE normele adoptate de ordinul profesional menționat, în măsura în care acestea îi sunt imputabile în exclusivitate.

Împrejurarea că normele respective nu au o influență directă asupra activității economice a ordinului profesional menționat nu aduce atingere aplicării articolului 101 TFUE întrucât încălcarea reproșată aceluiasi ordin profesional privește o piață pe care el însuși desfășoară o activitate economică.

- 2) **Un regulament care instituie un sistem de formare obligatorie a experților contabili pentru a garanta calitatea serviciilor oferite de aceștia, precum Regulamentul privind obținerea de credite pentru formare, adoptat de un ordin profesional precum Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas, constituie o restrângere a concurenței interzisă de articolul 101 TFUE, în măsura în care, aspect care trebuie verificat de instanța de trimitere, acesta elimină concurența pe o parte semnificativă din piața relevantă în beneficiul acestui ordin profesional și impune, pe cealaltă parte a pieței menționate, condiții discriminatorii în detrimentul concurenților ordinului profesional respectiv.**

Semnături